

ȘIMAND

Denumiri: *Symand, Also și Felsősimand, Csernovics, Edlspacher Simand*

Coordonate geografice: Comuna Șimand, cu o suprafață de 100,49 km. patr., este situată la 30 km de Arad, în nordul Câmpiei Aradului, de-a lungul drumului național 79 A. Centru comunei se găsește pe următoarele coordonate geografice: 46,25 latitudine nordică și 21,27 longitudine estică. Șimandul se învecinează la nord-vest cu Socodorul, la nord cu orașul Chișineu Criș, la est cu Sântana, la sud cu Zimandul și la vest cu Curticiul.

Istoric:

Prima atestare documentară: 1290

De la Șimand, la Gurhe (localitate azi dispărută) este pomenit, în 1356, drumul obștesc („*via publica*”), destinat transportului de mărfuri. Așezarea sa geografică și strategică, pe Marele Drum Obștesc („*Magna Via Publica*”) care lega Cenadul de Oradea, i-a permis Șimandului să se dezvolte, treptat, de la statului de sat, la cel de târg și de cetate.

În acea vreme, în dreptul comitatului Arad figurează doar două mari centre terestre, în care se percepea vama pentru tranzitul mărfurilor, între care Șimandul, i-a oferit dreptul de a taxa transportul și negoțul cu produse. Acest drum a fost același cu cel din perioada stăpânirii romane, care făcea legătura între cetățile și castrulele de pe malurile Mureșului și cele așezate pe cele trei Crișuri.

Șimandul mai apare menționat documentar la 1387, ca orășel, și la 1397, când congregația comitatensă arădeană își ține ședințele aici, însă cea mai importantă mențiune datează din anul 1465, când Șimandul este atestat ca „*oppidum*”, adică printre cele zece târguri pomenite în această vreme pe tot teritoriul comitatului. O altă mențiune documentară importantă a Șimandului ne parvine din anul 1469, când este menționat „*Castellum Șimand*”, ca fiind în proprietatea familiei Marothy. Vorbim despre cetatea, întăritura medievală de la mijlocul secolului al XV-lea, pe lângă care s-a dezvoltat târgul.

Localnicii povestesc că ruinele cetății Șimand au putut să fie văzute până la începutul secolului al XX-lea pe colina de lângă biserica cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul”. În anul 1476 cetatea Șimandului își va schimba proprietarul și va trece în posesie regală, fiind dăruită – în anul 1482 – lui Ioan Corvin. În această perioadă, marele târg Șimand se află în componența domeniului regal Gyula, aparținând lui Matia Corvinul., alături de târgurile Gyula, și Békés. Târgul Șimand avea în componența sa, în acea perioadă, un număr de 15 sate, întregul mare domeniu al Gyulei numărând 83 de sate. În anul 1482, regele Matia Corvinul donează domeniul Gyula fiului său, Ioan Corvinul. Prin văduva acestuia, domeniul Gyula va ajunge în posesia lui Gheorghe de Brandenburg. Șimandul era scutit de vama porcilor, fiind obligat în schimb să dea cetății Gyula oale, căldări și alte vase manufacturate în valoare de 16 florini anual, ceea ce presupune existența unui număr mare de meșteșugari. La aceste produse manufacturiere se adăuga, conform conscripției din anul 1561, și dijma de grâu, care se ridica la a zecea parte din producția totală de 20 de tone, deci 2.000 kg. Începând cu această perioadă, informațiile documentare despre Șimand sunt din ce în ce mai multe. Tulburările sociale din prima parte a secolului al XVI-lea aveau să anticipeze „războiul țărănesc” condus de Gheorghe Doja și, mai ales, dezastrul de la Mohács din anul 1526. În anul 1507, mercenarii nobilului Laurențiu Doczy din Zădăreni pătrund în Șimand,ucid mișelește mai mulți iobagi, răpesc un mare număr de vite și devastează târgul. În replică, trei ani mai târziu, când un convoi ce conținea inclusiv dijma în porci care se cuvenea lui Laurențiu Doczy trecea pe marele drum obștesc din Șimand, iobagii de aici, împreună cu cei din Iermata Neagră, Nădab și Cinteii, organizează o ambuscadă și devastează transportul, care se îndrepta către curtea nobiliară de la Zădăreni. Tot în acel an, 1510, Șimandul este atacat, noaptea, de către oștenii lui Gheorghe de Brandenburg, care îl cuceresc. O altă informație

prețioasă, care ne confirmă faptul că, la acea vreme, Șimandul era o cetate întărită, destul de greu de cucerit, din moment ce soldații mangrafului de Brandenburg preferă să o atace în toiul nopții.

În cunoscuta sa lucrare despre Ungaria, Nicolaus Olahus (1493-1568) vorbește și despre Șimand. În capitolul al XIX-lea, referindu-se la resursele naturale ale Ungariei menționează că „...între râurile Mureș și Crișul Alb, în afara Transilvaniei, este un sat care a fost numit după orașelul vecin purtând acest nume: Șimand, care are aproape pe toți locuitorii șchiopi, orbi, oameni cu picioarele sau brațele sucite sau însemnați de vreo altă diformitate a trupului. Acolo ei nu primesc la ei pe nimeni sănătos, din care fapt se vede că ei se fălesc mult că atrag privirile cu trupurile lor pocite. Negreșit este un lucru pe care nu-l suportă natura, dar se zvonește că părinții fie că îi orbesc pe copiii nou-născuți sau lesucesc oasele și încheieturile mădurelor ca să fie asemenea cu ei datorită trupului lor pocit. Aceștia chiar de la început pentru ca să se deosebească de ceilalți și prin limbă, așa cum se deosebesc prin aspectul trupului, și-au creat propria lor limbă pe care s-o vorbească între ei și să nu fie cunoscută de nimeni din afară, ci numai de concetățenii lor, și pe care ai noștri o numesc limba orbilor. Ei se bucură de acest privilegiu, ca să fie scutiți de celelalte sarcini ce trebuie suportate de ceilalți unguri și, ca prin toate părțile Ungariei, să umble cântând cântece de cerșit ca să-și facă rost de hrană și de câștig pentru ei și pentru ai lor... (Călători străini, vol. I). O ipoteză cât se poate de plauzibilă ar fi aceea că avem de-a face cu o colonie de țigani, pripășită lângă bogatul târg al Șimandului. Un argument în acest sens este obicei de slujire voluntară a copiilor practicat de țigani, iar scopul cerșitului.

Cucerirea turcească a localității are loc în ziua de 12 decembrie 1550, când pașa Nadin intră în Șimand și-l alipește, din punct de vedere administrativ, sangiacului arădean. Eliberarea zonei de sub turci la finele secolului al XVII-lea de către austrieci a fost urmată de înființarea regimentelor grănicerești menite să apere noile frontiere ale imperiului. În anul 1741 Șimandul figura și el printre localitățile grănicerești. În scurtă vreme însă, mutarea frontierelor imperiului la Dunăre nu mai justifica existența Confiniului militar Tisa-Mureșan, proprietarii de pământ solicitând în 1751 încorporarea localităților militarizate comitatului. Tot de la începutul secolului al XVIII-lea ia naștere și comunitatea evreiască în Șimand. Primii evrei s-au constituit într-o comunitate cu un statut administrativ-civil, ce a funcționat pe lângă cele „două târguri”, în care se divizase localitatea, în urma împărțirii ei între Csernovics și Edelspacher. Conform documentelor vremii, în anul 1785, un incendiu a distrus casele evreilor, dar ei le reconstruiesc, numărul membrilor comunității fiind în continuare creștere. În jurul anului 1799, în Șimand existau 58 de „capi de familie” evrei, întreaga populație fiind estimată, conform statisticianului Vályi András, la 260 de persoane. Aveau însă dreptul de a crește vite. Din acest punct de vedere evreii din Șimand reprezentau una dintre cele mai mari comunități agricole evreiești din comitatul Arad. Lor le-au aparținut și toate prăvăliile din comună. Comunitatea evreiască a fost condusă de către un jude, care îndeplinea și „funcția de primar sătesc”. Notarul era ales împreună cu cele două așezări, evreii contribuind la salariul notarului cu suma de 100 florini anual. În sfârșit, localitatea Șimand a fost una dintre localitățile din județul Arad care au avut o activitate rabinică continuă.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, românii din Șimand se vor implica în activitatea politică națională. În 1892 din delegația memorandiștilor a făcut parte și șimandanul Petru Grozdea iar viitorul preot Ștefan Leucuța a susținut călătoria la Viena cu bani. În 1918 în localitate s-a înființat Consiliul Național Local avându-l în frunte pe învățătorul Ioan Tocăniță. La 1 Decembrie 1918 din Șimand au participat la adunarea de la Alba Iulia învățătorii Ioan Tocăniță și Dumitru Ciobotă, preoții Teodor Mornăilă și Cornel Popescu și țărani Ioan Sânzâiană, Dumitru Cordoș, Izidor Mornăilă, Ștefan Hotăran, Ioan Pucea și Cornel Grozdea. În aprilie 1919, gărzile roșii maghiare venite dispre Socodor, îi vor tortura și în final ucid pe preoții Cornel Popescu și Cornel Leucuța din Șimand. Primul

război mondial a produs și el numeroase jertfe în rândul șimăndanilor. Astfel, 66 de soldați au murit pe front iar 20, la scurtă vreme după ce s-au întors acasă. Un număr mare de victime a produs și al doilea război mondial. La un bilanț, 76 de soldați și ofițeri au murit pe front, 11 au fost luați prizonieri de ruși, 79 au murit după întoarcerea acasă. Dintre supraviețuitori 54 de șimăndani au fost decorați cu ”*Crucea serviciului credincios*”.

Monumente

Bustul preoților martiri Cornel Popescu și Cornel Leucuța, executat de sculptorul Ioan Tolan din Arad, în curtea bisericii ortodoxe; Monumentul eroilor morți în cele două războaie mondiale, amplasat în parcul comunei; Monumentul lui Isaia Tolan

Populația

Populația majoritară a comunei a fost tot timpul cea românească. În 1746 în localitate au fost înregistrați 213 capi de familie români. Alături de românii ortodocși și greco-catolici, în cele două sate și în pusta care formau Șimandul au trăit și maghiari romano-catolici și reformați, germani romano-catolici și evanghelici, evrei și romi.

Evoluția demografică

Șimand :În 1525- 128 familii; 1561-101 sesii iob.; 1567-313 fam; 1579-334 fam.; 1715 -41 fam.; 1720-62 fam.;1828- 630 fam.; 1851-5120 loc.;

Șimandul de Jos: 1857- 2317 loc.; 1869-2900 loc.; 1880-2359 loc.; 1890- 2609 loc; 1900-3055 loc.;1910- 3053 loc.; 1922-3071 loc;

Șimandul de Sus: 1869† 1910 loc.; 1880-1671 loc. ;1890-1814; 1900-1969; 1910-1972; 1922-1984;

Pusta Tövisegyháza: 1880- 472 ;

Șimand :1930-4693; 1941-4582; 1956-4642; 1966-4667; 1977-4657; 1992- 4049; 2006-4221;

La recensământul din 2002, structura etnică a comunei a fost următoarea:87,2% români; 4,8% maghiari; 7,0% romi; 0,9% germani și 0,1% alte naționalități și populație nedeclarată.

Biserica

Biserica ortodoxă română din Șimand, cu hramul „*Nașterea Sf.Ioan Botezătorul*” figurează în conscripția din 1755, întocmită cu ocazia vizitației episcopului Sinesie Jivanovic, ca fiind „nouă și din piatră”, în stil baroc. A fost ridicată cu sprijinul domnului de pământ Dimitrie Cernoievici, care adonat și icoanele prăznicare, executate în stil bizantin. În 1818, când a fost numit episcop vicar al Araului, Iosif Putnik, a cărui tată a cumpărat o casă în Șimand, lângă biserică, și-a avut reședința la Șimand. Al doilea episcop legat de Șimand a fost Nestor Ioanovici, care și moare la reședința sa din acest orașel. Pe perioada de ședere a episcopilor în localitate, lăcașul de cult a servit ca biserică episcopală. Biserica a fost renovată în anul 1904, după planurile arhitectului arădean I.Nișa. Pictura a fost executată de pictorul arădean Frederic Balla. Cu această ocazie au fost cumpărate cele 4 clopote, de 763kg, de 454 kg, de 225 kg și de 104 kg. Cum 3 din aceste clopote au fost rechiziționate în timpul războiului, în anul 1924 au fost comandate altele la firma Hönig din Arad. În 1925 clopotele au fost aduse la biserică și sfințite de protopopul Dimitrie Barbu. Cu această ocazie s-au făcut și reparații la biserică în valoare de 400.000 lei. În interior, pictorul Iulian Toader a executat cadranele la pictura lui Balla și ornamentația. O nouă reparație a avut loc în 1953, ocazie cu care întreaga pictură interioară a fost executată de Iulian Toader împreună cu pictorii Mitroi și Tulcan. Astăzi comunitatea ortodoxă din Șimand este împărțită în trei parohii.

Preoții: Popa Constandin (1720-1738); Popa Gligor (1742); Popa Florea (1742); Popa Onci (1746); Popa Lup (1746); Gheorghe Popovici (1755); Ioan Popovici (1755); Teodor Teodorovici (1755, 1785); Petru Teodorovici (1755, 1767); Chiril Popovici (1755); Oniță Popovici (1767); Ioan Beleş (1816-1820); Ilie Beleş (-m.1830); Ioan Berar (1831); Dimitrie

Hotăran zis „popa Mitru”(1830); Ioan Hotăran (1846); Dimitrie Beleş (1821-1849); Augustin Beleş (1843-1915); Petru Beleş (1847-1849); Andrei (1849); Ștefan Beleş (1849); Ioan Dehelean (1854); Gheorghe Bila (1856- m.1867); Iosif Beleş (1861) ; Pavel Gheorghevici (1861); Maximilian Leucuța (1861); Augustin Beleş (1868-1911); Svetozar Petrovici (1871); Mihai Leucuța (1873); Teodor Mornăilă (1904); Ștefan Leucuța (1906-1935); Cornel Leucuța (1913-1919); Cornel Popescu (1911-1919); Teodor Mornăilă (1919-1960); Ioan Faur (1935-1983); Petru Vancu (-1972); Ioan Fântânaru (1960); Leonte Para (1972-); Ioan Varga (1983-); Gabriel Gosta (1995-).

Biserica greco-catolică „Sf.Apostoli Petru și Pavel”

Comunitatea greco-catolică a apărut în Șimand în anul 1832 însă parohia greco-catolică a fost înființată în 1853, când episcopul greco-catolic Vasile Erdely din Oradea le-a cumpărat credincioșilor din Șimand o casă de rugăciune.Parohia greco-catolică a fost una săracă.Pentru preot au fost cumpărate 14 iugăre de pământ arabil și 3 ½ jugăre de pășune, la care s-a adăugat casa parohială în care s-au instalat capela, școala și locuința preotului.Ani următori, pentru o scurtă vreme, localitățile Socodor, Șiclău și Macea au devenit filii la Șimand,apoi, din lipsă de preoți,filiile s-au desființat.Comunitatea greco-catolică număra, în anul 1869, 149 de membrii cu 400 de suflete.În 1883 numărul credincioșilor a ajuns la 430, din care 383 erau din Șimandul de Jos.Numărul de membrii ai comunității a continuat să crească progresiv până în 1933, după care a început să scadă.Datorită sărăciei parohiei, la Reforma agrară din 1921, ea a fost împrăștiată cu 10 iugăre sesie parohială,6 iugăre pământ bisericesc și 6 iugăre cantorale.

Ideea construirii unei biserici în locul capelei a apărut în anul 1892 totuși piatra fundamentală s-a pus abia în anul 1901. La construcție au contribuit și proprietarii de pământ baronul Banhidy, contele Károly Géza și Török Géza. În timpul războiului, biserica a pierdut cele două clopote mari, care au fost rechiziționate. Primele reparații ale bisericii au avut loc în anul 1926. Tot acum au fost cumpărate clopotul mare și cel mijlociu. În 1928, la terminarea lucrărilor de reparații, biserica a fost pictată în interior de pictorul Ioan Bogdan.

În anul 1928 în localitate a fost înființată prima Asociație religioasă greco-catolică „Societatea Sf.Pavel” iar în anul 1930 Asociația Generală a Românilor Uniți. Membrii celor două asociații au participat la conferințe organizate în localitate și la pelerinaje. În anul 1948, prin desființarea cultului greco-catolic, biserica și toate bunurile acesteia au trecut în proprietatea BOR. A fost retrocedată greco-catolicilor în anul 2008.

Preoții:Ioan Korhany (1853-1857); Anton Milian (1857-1860); Ioan Szekely (1860); Anton Ghitta (1860-1863); Ioan Sereni (1868-1869); Gheorghe Pereny (1868-1869); Vasile Bistrean (1869-1870) ; Aloisiu Fritea (1870-1879); Ioan Mihalca (1879-1892); Teodor Dringau (1892-1898); Iosif Mihalca (1899-1905); Alexandru Brâncoveanu (1905-1908); Ioan Turdeanu (1908- 1928); Alexandru Fântânaru (1928-1967); Roman Dubeștean (2008-).

Biserica romano-catolică

O parohie romano-catolică în localitate este atestată din sec. al XVI-lea, preot fiind Gyula András,secretarul lui Georg Brandenburg.El a fost înlocuit în anul 1525 cu Kendres János. După o lungă perioadă, în care despre parohie nu s-a mai știut nimic, în anul 1783 în Șimand apare menționat un capelan, Hern János. Biserica romano-catolică din localitate cu hramul „Sf.Fecioară” a fost ridicată în anul 1803, din averea familiei Edelspacher. Matricolele bisericii datează din anul 1835. Parohia romano-catolică în Șimand a funcționat ca parohie individuală până în 1845.

Biseria romano-catolică de pe domeniul Kintzig

Familia Kintzig a ridicat pe domeniul lor (azi Scânteia) o biserică romano-catolică, în care au slujit preoții catolici din Șimand.Ultimul preot a fost Singer Francisc. După instaurarea comunismului biserica a fost transformată în magazie iar după 1990 a fost renovată și transformată în biserică ortodoxă.

Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea

Cultul adventist a apărut în Șimand prin anul 1959 însă aprobarea de înființare și funcționare în comună a fost obținută abia în 1976. După primirea aprobării, vreme de 20 de ani, în Șimand a funcționat o casă de rugăciune adventistă în locuința lui Homorogan Flore. În anul 1996 membrii comunității și-au construit o biserică pe terenul donat de Consiliul local. Activitatea comunității este coordonată de pastorul Gabriel Dragoș din Arad și de prezbiterul Gabor Mihai.

Biserica Penticostală „Efrata”

Cultul penticostal în Șimand a fost aprobat în anul 1990, când comunitatea penticostală cuprindea 22 de membrii și 50 copii. Biserica Penticostală „Efrata” a fost construită în anul 1992, pe terenul donat de familia Ursoi. Numărul membrilor comunității a crescut în 20 de ani la 230 adulți și 260 copii.

Biserica baptistă

Biserica baptistă din Șimand funcționează din anul 1993, ca sucursală a Bisericii Baptiste „Speranța” din Arad. Lăcașul de cult datează din 1997, când comunitatea număra 23 de adulți și 40 de copii. În prezent biserica și-a pierdut credincioșii.

Școala

Școala confesională ortodoxă română

Date certe despre o școală românească în Șimand există din anul 1771, când această școală figura cu 2 elevi. Un an mai târziu școala era frecventată de 9 elevi. Aprobare imperială de funcționare a unei școli în Șimand a fost dată în 28 decembrie 1789. Localitatea fiind împărțită în două, în realitate au fost două școli. Clădirea școlii din Șimandul de Sus a fost construită în anul 1810 școlii iar cea a școlii din Șimandul de Jos în 1815.

În anul 1811 școala avea 47 de elevi, director școlar ales de comunitate fiind Ion Roja iar învățător Constantin Bozian. În anul școlar 1817 /1818 frecventau școala cu regularitate 24 de elevi. Un an mai târziu 25, în anul școlar 1819 /1820, 28. Din 1814 ca învățător figurează Dumitru Merce iar din 1815 și Ilie Beleş. În anul 1848/ 49, funcționa ca învățător Dimitrie Ungureanu, școala din Șimandul de Jos era frecventată de 51 de elevi iar clădirea era într-o stare foarte proastă, cursurile fiind ținute într-o casă particulară, dată ce Csernovics. O nouă școală se construiește abia în 1856. În anul 1906/ 1907, la Școala elementară ortodoxă din Șimandul de Sus învățător era Ioan Tocăniță iar școala avea 153 de elevi. Școala elementară ortodoxă din Șimandul de Jos avea 126 de elevi, iar ca învățător a funcționat aici din 1877 până în 1914 Pavel Stana.

Școala românească de stat

În perioada interbelică, la ambele școli românești se înregistrează o creștere semnificativă a numărului de elevi, în 1937/ 38 numărul elevilor ajungând în Șimandul de Sus la 193 iar în Șimandul de Jos la 174. După reforma învățământului din 1948 în Șimandul de Sus se desființează ciclul gimnazial, rămânând doar Școala primară cu clasele I-IV. În Șimandul de Jos pe lângă Școala primară va funcționa și o Școală cu clasele V-VII. Din 1952/ 53 de Școala Generală din Șimandul de Jos va ține și Școala primară de la IAS Scânteia. În perioada 1964-65 se generalizează învățământul de 8 ani iar la Școala Generală din Șimand funcționau 21 de cadre didactice.

Învățătorii

(1948/49):Cornel Stângu, Vasile Călinici, Dumitru Marcuț, Virgil Beraru,Irina Burlacu, Dumitru Busuioc; (1954/55): Aurelia Neda, Elena Cojol, Valeria Nedelcu, Irina Burlacu, Olivia Ardelean, Eftimiu Ardelean,Ioan Stupariu, Ioan Micu

Profesorii

(1948/49):Eftimiu Ardelean, Epifanie Burlacu, Maria Popescu, Maria Țigu; (1954/ 55):Andrei Cojol, Epifanie Burlacu, Marin Nedelcu, Cornel Stângu,Petru Mager și Mihai Bârsan.

Școala confesională greco-catolică

Școala greco-catolică a funcționat din 1853, de când a fost cumpărată casa parohială până în 1880, inițial într-o încăpere a acesteia apoi în diferite case închiriate. În tot acest interval învățători au fost Dimitrie Ungureanu și Avacum Telecanu. În anul 1880 comunitatea bisericească cumpără o clădire pentru școală. În anul școlar 1877/ 1878 învățător la această școală a fost Secula Gheorghe. În anul școlar 1909/ 1910 școala era frecventată de 30 de elevi. Școala și-a încetat activitatea în 1923, după desființarea școlilor confesionale. Ultimii învățători au trecut la școala de stat.

Școala confesională romano-catolică

Școala confesională romano-catolică a funcționat pe lângă biserica catolică din localitate, ca școală mixtă din 1806. Clădirea școlii a fost construită în anul 1809. În anul școlar 1877/ 78 învățător era Oberszt Antal iar numărul elevilor se ridica la 64. În 1906/1907 la această școală erau înscriși 66 elevi, maghiari și germani. În 1909/ 1910, învățători erau Éhleite Iren și Philipp János iar școala avea 151 de elevi. În anul școlar 1929/30, când la școală au fost înființate secții separate pentru maghiari și pentru germani, la secția maghiară învățau 55 de elevi iar la cea germană 48. În 1938/39 la secția maghiară erau 51 de elevi iar la secția germană 77. După reforma învățământului din 1948 în Șimandul de Jos va funcționa o Școala Primară cu secții de predare maghiară și germană. Învățătoare erau Ghizela Bokor și Rozalia Heuberger, Terezia Kulgler.

Personalități

-**Anghel Ștefan** a urmat în perioada 1895-1898 Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității Regale Maghiare din Budapesta.

-**Bârză Ștefan** (n.1902-m 1967) a fost șef de gară la Timișoara apoi revizor general al Căilor Ferate Române și în final director general la Regionala CFR Cluj.

-**Grozda Aurel** a urmat, în perioada 1895-1899, Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității Regale Maghiare din Budapesta. În 1900 a susținut Doctoratul în Științe Juridice la Universitatea din Cluj. A funcționat ca avocat la Buteni și Arad.

-**Grozda Emil Petru** (n.1882, ortodox). A absolvit Gimnaziul Superior Romano-Catolic din Kassa, apoi, în perioada 1901-1904, a urmat cursurile Academiei Regale de Drept din Oradea. În 1909, a susținut Doctoratul în Științe Politice iar în 1910 Doctoratul în Științe Juridice. A fost numit primpretor în Pecica.

-**Grozda Cornel** (n.1879). În perioada 1897-1902 urmează cursurile Academiei Regale de Medicină Veterinară din Budapesta. A participat la Marea Unire de la Alba Iulia.

-**Isaia Tolan**. A absolvit Facultatea de Litere din Cluj, după care a lucrat în presă și ca profesor de engleză. S-a mutat în perioada interbelică definitiv în București, unde în 1939 a ajuns funcționar la Ministerul Minorităților apoi din 1940 referent de presă la Președinția Consiliului de Miniștrii.

-**Mihalca Alexandru** a absolvit Gimnaziul Superior Greco-Catolic din Beiuș și în continuare, în perioada 1909-1912 cursurile Academiei de Minerit și Silvicultură Schemnitz, Secția Silvicultură.

-**Mișca Teodor** (n.1891, ortodox) a absolvit Gimnaziul Romano-Catolic din Oradea, după care în perioada 1911-1917 a urmat cursurile Facultății de Medicină și Farmacie a Universității Regale Maghiare din Budapesta. În 1919 a obținut titlul de Doctor în Medicină.

-**Boloș Elena** (n.1931) a urmat cursurile Facultății de Medicină din Cluj. A ajuns medic specialist hematolog la Spitalul Colentina din București.

-**Ciongradi Ioan** (n.1936) a urmat Facultatea de Construcții din Iași, după care a susținut doctoratul în Belgia. În final a ajuns profesor universitar la Iași.

-**Ciongradi Mihai** (n.1943) a urmat Facultatea de Medicină din Iași. A ajuns medic specialist pediatru și directorul spitalului din Iași.

Economia

Șimandul are un profil economic agrar, dispunând de 9963 ha suprafață agricolă(81,8% teren arabil și 18,2 % pășuni și fânețe naturale).La acestea se adaugă fondul forestier al comunei de 45 ha. Încă din secolul al XV-lea viața economică a localității a fost legată de dreptul de târg pe care l-a primit Șimandul și de schimbul de mărfuri care avea loc aici. La începutul secolului al XVIII –lea, după eliberarea zonei de către austrieci, localitatea devine proprietate regală. În 1715 ea este cumpărată împreună cu alte sate și puste, printre care și Tövisegyháza, de familia Edelspacher. De la aceștia în 1720 familia Csernovics cumpără cu suma de 4513 fl. o parte din Șimand, Új falu și pusta Tövisegyháza. În felul acesta iau naștere cele două domenii. În anul 1726, Edelspacher era împuternicit de rege să încaseze vama pentru negustorii ce-și vindeau mărfurile în târgurile și piețele din Șimand. Conform sistemului feudal, iobagii trebuiau să plătească domnilor de pământ impozit pe cap de familie, impozit pe meserie, părți din produse și să presteze anumite zile de muncă pentru domnul de pământ. În anul 1781 majoritatea obligațiilor feudale au fost răscumpărate în bani.

La începutul secolului al XIX-lea odată cu defrișările și deștelenirile care au loc în hotarul localității și cu trecerea pământurilor remanențiale la sesiile iobăgești, a crescut și suprafața terenurilor cultivate și s-a trecut la asolamentul trienal. O altă schimbare importantă în viața economică a comunei a avut loc în 1848, când a fost desființată iobăgia.Spre sfârșitul secolului al XIX-lea foștii urbarialiști înființează *Asociația pentru pășunat*, care a venit în sprijinul crescătorilor de animale. Tot acum se înființează în localitate Cooperativa de credit și economii, care va deveni ulterior Banca Populară Șimândana. În această perioadă, marii proprietari de pământ în cele două Șimanduri au fost :Kintzig János, văduva lui Takácsy Sándor,Urbán Iván, Bánhidly Sándor, Kintzig Béla,Mittler Izidor, Gantner János, Károly Gyula și Mandl Mihai.

Un rol în economia începutului de veac l-au avut și meșteșugarii, care își duceau mărfurile la târgurile din zonă. Între aceștia s-au numărat și „*pinterii*” Galó, Kádár iar mai târziu Rudău. Ei își aduceau lemnul pentru butoaie, ciubere și căzi din zona Munților Apuseni. Alături de pinteri, în localitate erau „*țișlării*” Nasty, Moldovan, Nachbar, Messer, care confecționau ferestre, uși, stelaje, scări, și Bauer ,considerat țislăr de lux, care confecționa mobilă. Ultimul trestier în Șimand a fost Tăședan Flore a lu Straja. Tot în Șimand, la începutul secolului XX, mai activau trei pantofari, Vărșendan Ioan și Ștefan(Gărălea) și Ruja Ioan zis Ianos a lu Bora, care au făcut ucenicia la Gyula. De la ei au învățat mai departe meseria Ardelean Petru și Ursuț Teodor.

La reforma din 1921 au fost expropriate o parte din pământurile lui Károly Gyula, Kintzig János Urbán Peter, Bánhidly Sándor, frații Mittler și frații Elias.Din pământurile expropriate urmau să fie împrăștiți în Șimandul de Sus 457 de țărani iar în Șimandul de Jos 544. În 1921 cele două Șimanduri figurau cu 1491 proprietari de vie de șes însă ponderea economică era deținută de culturile de grâu și porumb. După 1945, odată cu colectivizarea în hotarul Șimandului au fost înființate în 1952 o Întovărășire, două G.A.C-uri(1952, 1962) și Întreprinderea Agricolă de Stat Scânteia.Alături de acestea economia comunei a fost susținută de Cooperativa meșteșugărească și de Cooperativa de consum. După 1989 prin desființarea C.A.P-urilor, 2786 de familii au primit titluri de proprietate pe 4400 ha de suprafață arabilă. Noii proprietari ai pământurilor au înființat trei Asociații agricole.

Cultură tradițională

Casa și gospodăria. Până în secolul al XVIII-lea casa a fost semiîngropată.Din secolul al XVIII-lea casa a fost construită la suprafață, din pământ bătut, și a fost formată din două încăperi, o cameră și o tindă fără vatră de foc (tinda rece), folosită ca spațiu de depozitare. Maria Terezia introduce modelul franconic de casă, poziționată de-a lungul curții, alcătuită din două camere și tindă cu vatră de foc liberă (babură) între ele. Gurile de foc ale celor două camere se găseau tot în tindă.În casă se intra dinspre curte, prin târnaț. Cu vremea târnațul a fost închis până la jumătate cu scanduri iar la capătul dispre curtea din spate a fost închis

complet și transformat într-o cămară. Mai târziu la capătul dinspre stradă al târnațului s-a construit prin închidere o cameră mică, numită *pocauț*. Interiorul casei era pictorit cu diverse modele. Camera de către stradă avea paturile așezate simetric, lângă ferestre, între paturi fiind masa cu lavițe sau cu scaune. În continuarea paturilor era pe o parte un șifon, pe cealaltă o ladă cu trii fioace. Camera de către ogreadă avea paturile așezate asimetric. Pe un perete un pat și în continuare un *canape* și spohertul, iar pe partea cealaltă, pe colț, masa cu lavițe și patul către ușa ce dădea în tindă. Tinda era împărțită în două. În partea din spate era vatra deschisă iar în față, unde erau grinzele, ca la camere, stelajul cu vase și gurile de foc ale spoherturilor din camere. Gospodăria țărănească din Șimand a fost formată din două curți și din grădină. În curtea din față se găseau anexele gospodărești: grajdul, colna, cocina, cotarca și fântâna cu cumpănă. Grajdul sau iștălăul se găsea în continuarea casei sau în fundul curții, cu fața spre stradă. În unele gospodării, în curtea din față se găsea și câte o construcție din scânduri iar mai târziu din cărămidă, în care se păstra grâul și celelalte cereale, numită *găbănaș*. În curtea din spate se găsea șira de paie, tuleii, groapa de gunoi de grajd. Păsările din gospodărie erau ținute în această curte într-o îngrăditură numită *cocior*.

ocupații tradiționale. În Șimand oamenii s-au ocupat cu agricultura și cu creșterea animalelor. Uneltele și tehnicile de lucru au fost, până la finele secolului al XIX-lea, cele tradiționale. Se ara cu plugul de lemn, s-a semănat cu mâna, păioasele au fost recoltate cu secerea. Oamenii făceau snopi și cruci. Călcarea păioaselor s-a făcut inițial cu boii și mai târziu cu caii. Cei care aveau animale le trimiteau de primăvara până toamna la pășunea comună. Seara animalele se întorceau acasă.

Meșteșuguri. Meșteșugurile țărănești practicate în Șimand au fost căuăcia(covăcia), rotăritul, tijlăritul, ștregăritul, dogăritul, şușăritul, săbăitul, pecăritul etc.

Portul. Costumul bărbătesc era format și cămașă, izmană și zobon din postav vara și cioareci, cojoc sau teptar și șubă iarna. Femeile purtau bluză cu mâneci scurte sau treisferturi, peste care luau zobon sau viziclu, mai multe rânduri de poale și rochie din mătăsă, barșon sau stofă. Iarna purtau cojoc din piele de oaie albă, cusut în față și în spate cu motive florale. Fetele aveau la gât panglici plisate cu bani de argint iar părul era prins într-un coc lăsat pe spate, peste care se puneă ceapță cu fir.

Obiceiuri de familie.Nunta. Chemarea la nuntă se făcea în versuri de către pălăscăși, care mergeau pe jos, călare sau cu șaretă. Ei purtau cloape sau căciuli împodobite cu panglici și oglinzi și pălăscă cu răchie. Invitații duceau în săptămâna nunții o găină vie iar la nuntă tort. Nunta se ținea vara în șatră iar iarna în casă. Alaiul mergea cu muzica după nănași și îl aduceau la casa mirelui, de unde plecau după mireasă. La casa miresei dialogul se purta între grăitorul mirelui și grăitorul miresei. În locul miresei era adusă o fetiță, apoi o bătrână și abia a treia oară mireasa. Nunta în Șimand se ținea la ambele case. Mirele cu mireasa mergea la casa mirelui. După ora 24, de la casa miresei venea un grup de oameni(părinții, rude) numiți *corintei*. După miezul nopții era schimbată și mireasa în nevestă. Cinstea era strigată de către grăitor. După strigarea cinstei se juca jocul miresei pe bani. **Înmormântarea.** În Șimand înmormântarea se face și azi de la casă. Femeile se cântă după mort până este acoperit sicriul. Două seri mortul este privegheat de familie, rude, vecini, prieteni. Prohodul se ține în curte. Înainte de a ieși cu mortul pe poartă se cântă „*Hora Mortului*”. Pe drumul spre cimitir, o femeie poartă un borcan cu apă sfințită, din care stropește pământul. Pomana se făcea la casa mortului. La 9 zile se face din nou pomana, când se dădea mâncare caldă la rude și vecini și se împart hainele mortului.

Obiceiuri calendaristice. În Ajunul Crăciunului colindau atât copiii cât și ceata de feciori. Pe lângă colindători se mai umbla prin sat cu *Capra*, cu *Urātu*, cu *Mirele și Mireasa*, cu *Steaua*. La Anul Nou, copiii de școală mergeau cu *Plugșorul* iar la Bobotează cu *Ciuralexă*. La Sân-Toader se duce colivă la biserică pentru morți. La 40 de mucenici în trecut se făceau focuri în grădină și se sărea peste ele, pentru sănătate, și se afumau casele pentru

șerpi. La Sf.Gheorghe se puneau urzici, busuioc și leuștean la ferestre și se udau fetele. La Florii se duceau acasă crengi de salcie sfințite. Paștele porților se țin în Șimand în Duminica Tomii. La Ispas se face slujbă la monumentul de eroi. La Rusalii se iese la țarină în procesiune. La Sânzieni se fac coronițe de flori și se pun la casă sau la poartă. La Sf.Petru și Pavel începea seceratul și se mâncau pentru prima oară mere.

Jocul satului. Tinerii intrau în joc la 16 ani. Suita satului era alcătuită din 3 jocuri: *rara, mânântălu și țăgănescu.*

Turism

Deși pentru mulți turiști Șimandul reprezintă doar o zonă de tranzit, dotările realizate în ultimii ani de-a lungul drumului european, la care se adaugă ospitalitatea locuitorilor, fac ca popasurile făcute în această localitate să fie mult mai plăcute.

Bibliografie:

****Călători străini despre Țările Române*, vol. I, volum îngrijit de Maria Holban, Editura Științifică, București, 1968.

Crișan, Elena, *Integrarea elementelor de istorie locală în predarea istoriei în ciclul gimnazial*, lucrare metodică-științifică pentru obținerea gradului didactic I, coordonator conf. univ. dr. Liviu Maior, Arad, 1980, mss.

Crișan Elena, Crișan Dumitru, *O școală bicentenară 1773-1973.Șimand*, 1973

Ciuhandu, Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, 1940

Dragomir, Silviu, *Studii din istoria mai veche a românilor de pe teritoriul diecezei arădane (1917)*, în Idem, *Studii de istorie medievală*, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca 1998.

Gaal Jenő, *Aradvármegye és Arad Szabad Királyi Város Közgazdasági, Közigazgatási és Közművelődési Állapotának Leirása*, Arad, 1898

Gosta Gabriel pr., Gosta Carmen, *Monografia comunei Șimand*, Editura Gutemberg, Arad, 2000

Kovács Géza, *Conscripția satelor arădene la 1828*, în *Ziridava*, XV-XVI, Arad, 1987, p.105-123

Márki Sándor, *Aradvármegye és Arad szabad királyi város története*, I, 1892

Sinaci Doru, Colta Rodica, Otavă Dimitrie, *Monografia comunei Șimand*, Editura Mirador, Arad, 2012.

Sinaci Doru, Colta Rodica, *Maghiarii, germanii și evreii din Șimand*, articol aparut în *Glasul Aradului*, nr. 2 / noiembrie 2012, Arad.

Sinaci, Doru, *Șimandul în perioada medievală (sec. XIII-XVI)*, în Doru Sinaci, Emil Arbonie (coord.), *Administrație românească arădeană. Studii și comunicări*, vol. IV, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2012.

Vesa Pavel, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități*, Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2006

Doru Sinaci

Rodica Colta